21. ԾՈ̈ՒՎԻՆ ԾԱՌԸ

Ինում ա, չինում մին թաքավերի պառավ մար։ Էտ պառավին մին թոռն ա ինում, ինքըն էլ տըղա։ Տա մին օր ըշկոլան կյալիս, տըեսնըմ ա մին օրիշ պառավ կընեգյ, կաթնավ լիգյը կյեվաթը ծըեռքին քյընըմ ա։ Էտ թաքավերին թոռնը մին քար ա յրա անըմ, կյեվաթը կոտրըմ, կաթնը եր ածըմ։

Պառավը ըտրան անիսկ ա տամ, ասըմ. — Ըստուծանա կըխըն-թըրիմ, վըեր տու ծո̈ւվին ծառին տըրանաս։

Տըղան տոն ա կյամ, հաց օտըմ, տո̈ւս կյամ, թա քյինի, տատն ասըմ ա. — Ա՛ բալա, էտ ըշտե՞ղ ըս քյընըմ։

Թոռնը ասըմ ա. — Քյընըմ ըմ ծո̈ւվին ծառը ճարիմ։

— Բալա, ծո̈ւվի ծառ չի ինըմ, ծո̈ւն հավըն ա ածըմ։

— Բա վըեր ծո̈ւվի ծառ չի ինըմ, խե՞ յա էն պառավը ինձ անիսկ տըվալ, ասալ. «Ծո̈ւվին ծառին տըրանաս»։

Էտ տըղան տատին լըսըմ չի, ճընապարվըմ ա, քյընըմ։

Քյընըմ ա, քյընըմ, մին պառավ մարթի ռուշա̈հ կյամ։

Էտ պառավ մարթը ասըմ ա. — Ա՛յ տըղա, էս ճընապարավը քյինիլ մի, ըտըղավ քյընացողը ետ չի կյամ։

Էտ տըղան անգուճ չօնըմ, քյընըմ ա։

Էտ պառավ մարթը ասըմ ա. — Դե վըեր քյընըմ ըս, քյընա̈։ Առաշտ մին սար ա կյալու։ Էտ սարին քըշտին մին փոսըմ կյողըը կը կըենաս։ Վըեր մըթնի, մին խիլլա̈ հեռու մին պեցուր ծառ ա որ-

վալու։ Էտ ծառին յրան իրեք ծո̈ւ յա ինելու, վըեր ձըրաքի մընան լո̈ւս ա տալու։

Էտ ծառին տակին իրեք դո̈վ ըն ինելու քոն իլա̈ծ։ Տու կըլոխտ կը պըցրցնիս մին լա̈վ էշիս։ Էտ գո̈վերը ծեն չըն հանելու։ Մին էլ կյողըը կը կենաս, էլ̂ա կլոխտ պըցրցնիս էշիս։ Էլ̂ա դո̈վերը ծեն չըն հանելու, քոն իլա̈ծ ըն ինելու։ Էտ վախտը յավաշ-յավաշ եր կըկենաս քյինիս էտ փըլըստրատին տըվող իրեք ծո̈ւն պուք տաս, յոր օնիս։

Էտ տըղան քյընըմ ա, իտի անըմ։ Ծո̈ւվին ծառին տակին քոն իլա̈ծ ըն ինըմ իրեք դո̈վ, վըեր տըղան իրեք ծո̈ւն պուք ա տամ, փախչըմ դի̈րի սարին էն ղոլը, ըտրանք ղա̈ռթնըմ ըն, հարայ տամ։

— Հա՜յ, հարա՜յ, տարա՜վ, հողածինը տարա՜վ...

Դե էլ ըշտե՞՞ղ, պըենը պըենավը անց ա կացալ։ Էտ տըղան փախչելիս ծո̈ւվին մինը ջուբան եր ա քըցըմ, կոտրըմ։

Ըտրա մեչան մին կյեղեցիկ ախճիգյ ա տո̈ւս կյամ, ասըմ. — Վա՜յ, հաց տվիք, վա՜յ, ճուր տըվիք, սոված, ծարավ մըեռի՜։

Ամմա վըեչ հաց ա ինըմ, վըեչ ճուր։ Էտ ախճիգյը իտի էլ մըեռնըմ ա։

Էտ տըղան կյամ ա, կյամ, շատ էրգյան ճընապար ա կյամ, տըեսնըմ մին կյետ։ Էտ կյըետին ղրաղին ծո̈ւվին մինը կոտրըմ ա, մըեչան էլ ավելի կյեղեցիկ ախճիգյ ա տո̈ւս կյամ, ասըմ.— Վա՜յ ճուր տըվի՜ք, վայ հաց տըվի՜ք, սոված, ծարավ մըեռի։

Ճուրը ինո̈ւմ ա, ամմա հաց չի ինըմ։ Էտ ախճիգյըն էլ ա մըեռնըմ։ Ծըեռքին մընըմ ա մին ծո̈ւ։ Էտ տըղան սուրփը-սուրփոց անելավ պահըմ ա աշկին լո̈ւսին մընան։ Էնքան պահըմ ա, վըեր համ հաց, համ ճուր ա ճարըմ։ Ո̈ւրա̈նց պալատան մուտանըմ ա, ընղրանա էտը ծո̈ւն կոտրըմ։ Ծո̈ւվին մըեչան էն էրկու ըխճըկանան էլ ավելի կյեղեցիկ մին ախճիգյ ա տո̈ւս կյամ, դա̈ստի ճըղղըմ։

—Վա՜յ, հաց տվիք, վա՜յ, ճուր տըվի՜ք, սոված, ծարավ մըեռի՜։

Էտ տըղան համ հաց ա տամ, համ ճուր։ Էտ ախճիգյը մըեռնըմ չի։

Տըղան ըտրա նըհետ կյամ ա ո̈ւրա̈նց տանան մուտանըմ, մին ըխպըրի քըշտի էտ ախճիգյը ասըմ ա. — Ա՛յ տըղա, քյընա ինձ մըհար մին ծըեռք շո̈ր պըեր, վըեր կյենամ, կյամ ծըեր տոն, իստի համոթ ա։

Ըտըեղ մին չինա̈րի յա ինո̈ւմ։ Էտ ախճիգյըն ասըմ ա. — Ա՛ չինարի ծառ, կըռաց, ես եր ինիմ քու էն պըեցո̈ւր ճըղնին կաղնիմ, միչև ինձ հըետի շո̈ր կպերին։

Ջինարին կըռանըմ ա, ախճիգյը ճըղնին նըստըմ ա, ծառը էլհա պըցըռնըմ ա։

Էտ տըղան քյընըմ ա, թա շո̈ր պըեռի, մին կյըշըկյըռո̈ղ ախճիգյ կյամ ա ախպյո̈ւրը, վըեր ջո̈ւր տանի։ Էտ ծառին յրա ըխճըկանը շոխկը տըված ա ինըմ նովին ճիրին։ Էտ սըվըտըռածակ ախճիգյը կըլո̈խը պըցըրցնըմ ա, եշըմ, տըեսնըմ մին մարալ-չեյրան ախճիգյ ծառին յրան։ Տա ցավի ցըցի յա կյամ, օխծին հալավը շոռ ա օնըմ, օղըմ ա, թա ո̈ւրա̈ն օտի, վըեր էտ ախճիգյը էտքան կյեղեցիկ ա, ինքը՝ կյեշ։ Համ էլ մին խըրեկ ետը մաննը կըծըմ ա, կըլխու յա ընգնըմ թա էտ հո̈ւր հետի յա։

Ետ ա տըեռնըմ էտ նախշուն ըխճըկանը ասըմ. — Ա՛յ ախճիգյ, հի՞նչ կինի, ինձ էլ կոշտտ տանիս։

Էտ մարալ-չեյրան ախճիգյը ասըմ ա. — Ա՛յ չինարի ծառ, կըռաց։

Ջինարին կըռանըմ ա, էտ կյեշը-լամփոշ ախճիգյը պըցըրա̈նըմ ա ծառը, էտ նախշուն ախճիգյը ասըմ ա. — Ջինա̈րի, պըցըրա̈ց։

Ջինա̈րին վըեր պըցըրա̈նըմ ա, էտ կյըշըկյըռող, ցավի-ցցի եկած ախճիգյը ըտրան կուփի յա տամ, քըցըմ ծառին տակը։ Էտ ղա̈շա̈նգյ ախճիգյը տըեռնըմ ա մին թոխպ, նի մընըմ էտ ծառին փըշակը։

Տըղան կյամ ա, տըեսնըմ մին կյեշ, ածու անիծած տըրըտոմ-րալ ախճիգյ ծառին յրան։

Ասըմ ա. — Խե՞ յըս իտի կյեշացալ։

Էտ ախճիգյըն ասըմ ա. — Էնքան հըղետ եշեցի, աշկըս ճո̈ւր կըտրից, շիլգի տըեռի, արևը էրից, սըվացի, քյո̈մո̈ւր տըեռի։

Էտ տըղան մընըմ ա շշկըլված, կըլո̈խը օռած... Էտ կյեշ ախճիգյը ասըմ ա.— Ա՛ չինարի, կըռաց։ Հիշքան ասըմ ա, չինա̈րին կըռանըմ չի։ Տըղան մին թա̈հրա̈վ ըտրան քըշըցնըմ ա, լա̈վ-լա̈վ շո̈րեր կյեց տամ, փայտոնըմը նըստըցնըմ, տանըմ տոն։ Էտ վախտը էտ թոխպ տըեռած ախճիգյը մին վարթ ա տըեռնըմ, ըտահանց փայտոնին ակնան կախ ընգնըմ։

Վըեր պալատն ըն քյընըմ, էտ վարթը տաշեղ ա տըեռնըմ, ընղնըմ ըտըղան մոտի մին պառավ կընգա տոն։ Էտ պառավը տոնը սըփում ա, թա տանի զիբիլը տըեն ածի, էտ տաշեղը մին շամփուր ա տըեռնըմ, ընգնըմ փիչին տակը։

Վըեր պառավը քյընըմ ա օրիշ տըեղ, էտ շամփուրը ախճիգյ ա տըեռնըմ, տոն-տըեղ անըմ, հըվաքըմ, սըրփըմ, սարքըմ։

Պառավը կյամ ա տըեսնըմ ամմեն հինչը ըրած։

Մին դո̈նըմ էտ պառավն ասըմ ա. — էս հո՞ւ կինի, հո՞ւ չի ինիլ, մ̈ին բուսը պահիմ, տըեսնամ։

Բուսը պահըմ ա, տըեսնըմ մին կյեղեցիկ ախճիգյ ա տո̈ւս կ;ամ շամփուրին մաչան։

Պառավը էտ ըխճըկանը պինդ փըռնըմ ա, ասըմ. — Ինձ վըեչ մ̈ինը օնիմ վըեչ, եք տու ինձ ախճիգյ տըեռ, յըես էլ քըեզ մար, մին տըեղ ապրինք։

Ախճիգյը ռազի յա կըենըմ, ասըմ ա. — Ա՛յա, ճո̈ւր տիր, ինձ լըղըցրու։

Պառավը ճո̈ւր ա տընըմ, լըղըցնըմ։ էտ ախճիգյըն ասըմ ա. — Այա, հա̈լա̈ ճո̈ւրը տըեն չածիս, հա՛, թող կըենա։

Պառավը ուռութանա եր ա կըենըմ, տըեսնըմ ճո̈ւրը վըեսկե յա տըեռալ։ էտ պառավը մընըմ ա մաթ մընացած, գյունաքար։ Ըտրանա եռը էտ ախճիգյը ամման դո̈նըմ կլո̈խ լըվա̈նալիս, լըղանալիս, ո̈րես լըվա̈նալիս, ճո̈ւրը վըեսկե յա տըեռնըմ։

Ըտրանք շատ ըն հարուստանըմ, լա̈վ-լա̈վ տըներ ըն շինըմ։

Հընգյեր-հըրևան ըրմանըմ ըն, թա էս վըեսկեն ըստրանց ըշ-տըղա՞ յա։

Մին դո̈նըմ թաքավերին ծիյանցը կըեռը սըկասըմ ա։ Ընդրա վ̈եզիրնին կանչըմ ըն ժողովուրթին ասըմ. — Ա՛յ ժողովուրթ, ամեգյը մին ծի եր կալիք, ըրհեցիք, թաքավըերին հրամմանն ա։

էտ ախճիգյը պառավին ասըմ ա.— Ա՛յա, տու վէլ քյինի մին ծի պըեր, պահինք։

Պառավը քյինըմ ա, պըերըմ։

Վեզիրնին ծըծաղըմ ըն, ասըմ.— Ա՛ պառավ, տու հի՞նչավ պիտի պահի՞ս։

Պառավը ասըմ ա.— Ծըեր կործը չի, հինչավ կըպահիմ, կըպահիմ, հա̈լա̈ պըենին վըեռուչըմը կըծըծաղին, հա̈լա̈ ճոտերը աշունքը կըհմբարին, օղըմ ըք լհա̈ էն լոխճան մաշված, փորը մըեշկան կացած ծին տըվիք, տանիմ, պահիմ։

էտ պըռավին իտի մին լղար ծի յըն տամ, վ̈ըեր պահի ծըմըեռնը, ղայսարը, ցորտը, վըեր տո̈ւս ա կյամ, կյարունքը կյամ, կյարմուր արևը տո̈ւս կյամ, աշխարքըս կընանչըմ ա, ծաղկըմ, էտ վախտը, էտ ախճիգյը ասըմ ա. — Ա՛յա, քյինի թաքավերին տըղյն ասի, թա̈ կյա ծին տանի, տու կտրելու չըս տանիս, շատ ա քյուքա̈ցալ, համ էլ խըմացալ, քացի կը տա։

Թաքավերլին տըղան կյամ չի, լայըղ չի անըմ, ո̈ւրա̈ն գյառ ա պահըմ, ո̈ւրա̈ն գյա̈դա̈ն ա ղարկըմ։

Էտ ախճիգյը ծիյին ասըմ ա. — Ա՛յ ծի, վըեր քյըեզ տանին քըշին, ըշտըեղ էլ տանին, ըշտըեղ էլ քըշին, էլհա կը կյաս մըեր տը-ռանը պենդ նըստիս, հիշքան ասին եր կաց, եր չըս կըենալ, կասիս. «Թ՚ող ինձ պահողը կյա, եր կըցընի»։

Ծին խտի էլ անըմ ա։ Գյո̈ղան հիշքան շըրշարվըմ ա, կարըմ չի նը կըցնի։

Քյընըմ ա Թաքավերին տըղին ասըմ էտ լոխ։

Թ՚աքավերին տըղան կյամ ա, թա եր կըցընի, ծին եր չի կըենըմ, հիշքան շըրշարվըմ ա, ա̈մա̈լ չի կյամ։ Ծին ասըմ ա. «Թ՚ող ինձ պահողը եր կըցնի»։

Էտ ախճիգյը տանան տո̈ւս ա կյամ, էրկու դո̈նըմ էտ ծիյին թը-խըմ, ասըմ. — Քու տարըտ, առանց էտ էլ անքախտ ա, տու խե՞յըս խտի անըմ։ Ծին եր ա թըռչըմ տըեղան։

Թ՚աքավերին տըղան մընըմ ա մա̈թա̈լ։ Էտ ըխճըկանը կյեղեց-կութունն էլ մին զոլան ա ըտրան շըշկըլցնըմ։ Էտ ըխճըկանը եշըմ ա, եշըմ, քյընըմ։

Մին քանի վախտանը ետը էտ ախճիգյը պառավին ասըմ ա՝ լա̈վ պադրաստութուն քաշին, Թաքավերին տըղին նան ո̈ւրա̈ն կընգանը կանչին ղոնաղ։

Մինչև ղոնաղ կանչիլը, էտ ախճիգյըն ասըմ ա. — Ցըես մին կյարմո̈ւր խընձո̈ր ըմ տըեռնալու, Թաքավերին տըղան վեր տո̈ւս կյա, թա քյինի կը տինիս ընդրա ջուրումը։

Ղոնաղնին կյամ ըն լա̈վ օտըմ, խըմըմ, ուրխութուն անըմ։ Տոն քյինելիս, պառավը էտ կյարմո̈ւր խընձո̈րը թաքուն տընըմ ա Թաքա-վերին տըղին ջուքումը։ Քըշերը վըեր լոխ քոն ըն ինըմ, էտ կյար-մո̈ւր խընձո̈րը տըեռնըմ ա մին մարալ-շեյրան ախճիգյ, կյամ նի մընըմ Թաքավերին տըղին ծոցը։ Տըղան զա̈ռթնըմ ա, տըեսնըմ մին հո̈ւլո̈ւ-մա̈լա̈գյ ախճիգյ ո̈ւրա̈ն ծոցըմը։ Էն մին կոխկին էլ մին կյըշըկյըրող քըրըթանթուշ, ո̈ւրա̈ն կընեգյը։

Թաքավերին տըղան ասըմ ա.— Ա՛յ մարալ-ջեյրան, տու հո՞ւ վըս...

Էտ ախճիգյը խըտտըմ ա ըտրան պըշպըշըրըմ, ասըմ. — Ցըես էն ախճիգյըն ըմ, վըեր թողեցիր չինարի ծառին յրան։

Ըտըեղ լոխ նաղլ ա անըմ, հինչ վըեր ո̈ւրա̈ն կըլխավը անց ա կացալ։

Տըղան հրամմայըմ ա, վըեր էտ սև քըրըթանթուշ կընգանը ծիյին հա̈քյվա̈ն կապին, էնքան քաշ տան, վըեր մըեծ պատառը կըեռիքյը մընա։ Հրամմանը կադարըմ ըն։

Ըտրանա խտը օխտը օր, օխտը քըշեր հըրսանիք ըն անըմ։ Սաղ աշխարքըս ուրխանըմ ա։ Ըտրանք էլ միչև ո̈ւրա̈նց գյանքին վըերշը սերավ ապրըմ ըն։

Ըտրանք հասին ո̈ւրա̈նց մուրազին, մունք էլ հըսնինք մըեր մուրազին։

Ըստուծանա իրեք մըեծ-մըեծ հո̈ւլի շավթալի էր ընգնի. մինը՝ ասողին, մինը՝ լսողին, մինն էլ տըռնըտական անջուկ տընողին։